

Glasba kot orodje oblikovanja otrokove notranje discipline

✍ Katarina Habe

Prošnja za članek o glasbi in notranji disciplini je prišla ravno v obdobju, ko se kot mama pri svojem sedemletniku soočam s problemi, ki so povezani s tem. Porajajo se mi vprašanja, kako pomembna je glasbena dejavnost za oblikovanje njegove osebnosti in kako dolgo vztrajati pri zastavljeni aktivnosti, kako pomembno je, da otrok dosledno in natančno vadi, kako ga motivirati za to in še bi lahko naštevala. Enoznačnih odgovorov ni in v teoriji je precej bolj enostavno kot v praksi, še posebej ko se vpletajo materinska čustva.

Foto: Nataša Pezdir

Vplivi glasbene strukture na notranjo disciplino

Zakaj je glasba tako pomemben vir reda in doslednosti? Večina ima zelo jasno strukturo in dokazano je, da čim bolj strukturirana in oblikovno simetrična je, tem večji so njeni ugodni vplivi na delovanje naših možganov. Še posebej veliko pozornosti je bilo namenjene preučevanju vpliva klasične glasbe na funkcioniranje organizma, s poudarkom na Mozartovem učinku. Simetrična struktura in oblikovna enostavnost klasicističnih skladb s stremljenjem k redu, ki obstaja v naravi, izjemno ugodno vplivajo na posameznikovo delovanje. Pri tem ne gre zgolj za vpliv

glasbe na čustveno raven človeka, temveč se je izkazalo, da lahko govorimo o neposrednem delovanju na kognitivne (miselne) sposobnosti. Gre za to, da se celoten organizem sinhronizira (zavibrira) z glasbo in značilnosti le-te se prenesejo na posameznika. Ni čudno, da včasih rečemo, da glasba dela čudeže, ki so našemu dožemanju še vedno uganka.

Razvojni vidiki vpliva glasbe na notranjo disciplino

Ta čarovnija se začne dogajati že, ko je otrok še v maternici in glasbo poslušata posredno preko svoje mame.

Zato se zadnje čase tako veliko govori o poslušanju ustrezne glasbe v obdobju nosečnosti. Že v tem obdobju lahko bodoča mama začne s pomočjo glasbe oblikovati notranji red pri otroku. To se nadaljuje, ko se otrok rodi in lahko mama uporablja glasbo za vzpostavljanje občutka varnosti pri njem, s tem da določeno glasbo uvaja v dnevno rutino pri dojenčku in kasneje malčku. Tako otrok najprej preko glasbe prepozna dogodke v dnevu, kar mu olajšuje strukturiranje predstav o svetu. Najprej so torej starši tisti, ki lahko s pomočjo glasbe usmerjajo otrokovo vedenje in ga tako postopno učijo samoregulacije, kamor umeščamo tudi pridobivanje notranje discipline. Ko

otrok začne obiskovati vrtec, je lahko glasba učinkovito regulativno sredstvo vzgojiteljev. Glasba z ritmom, melodijsko in harmonijsko okolje vnaša red. Vzgojiteljem lahko pomaga otroke umiriti ali pa jih aktivirati, odvisno od izbrane glasbe. Z glasbeno dejavnostjo v vrtcu otrok glasbeni red ponotranji, pri čemer vzgojitelji igrajo veliko vlogo z izborom ustrezne glasbene literature in glasbene dejavnosti. Zato je glasbena dejavnost neprecenljiv izvor otrokove predšolske vzgoje, ki je v slovenskem prostoru na zavirljivo visoki ravni. S pomočjo primerne glasbe pa vzgojitelji vplivajo tudi na oblikovanje otrokovega značaja in njegovih vrednot.

Glasba kot samoregulativno sredstvo postane bolj pomembna v šolskem obdobju, ko se lahko začne otrok sistematično ukvarjati z glasbeno dejavnostjo (obiskovati glasbeno šolo). Pogosto se starši pri tem začnejo soočati z vprašanji, s katerimi se pri svojem otroku trenutno ukvarjam tudi sama in sem jih navedla v uvodu. Z vstopom v glasbeno šolo otroci s pomočjo učiteljev začnejo pridobivati veščine samoregulacije. Pri pridobivanju slednjih je vloga učiteljev, pa tudi staršev izjemno pomembna, saj se otrok od njih nauči in sčasoma ponotranji, kako ustrezno regulirati svoje vedenje. Ugotovljeno je, da imajo na splošno otroci, ki so uspešni na glasbenem področju, bolj ustrezne samoregulativne mehanizme, ki povečujejo njihovo uspešnost tudi na drugih področjih. Z redno vadbo pridobijo delovne navade, ki so prenosljive na druga področja njihovega delovanja.

Na začetku učenja inštrumenta je zagon velik, potem pa motivacija za vadbo kmalu upade. Tukaj največjo vlogo odigrajo predvsem učitelji s svojo osebnostjo in ustreznim pristopom. Pri tem mora učitelj motivacijsko delovati na vseh štirih ravneh kakovostne motivacije, ohraniti mora otrokovo pozornost (pri mlajših otrocih je koncentracija zelo kratkotrajna, zato se morajo aktivnosti temu primerno spreminjati, učenje pa mora temeljiti na igri), v otroku mora znati prebuditi občutek pomembnosti (npr. izbere skladbo, ki jo otrok že pozna), skladba mora biti otroku všečna, da v njem

zbudi občutek zadovoljstva, predvsem pa mora učitelj s svojo osebnostjo in z natančnimi povratnimi informacijami pri otroku vzbujati občutek zaupanja.

Socialni dejavniki vpliva glasbe na notranjo disciplino

Če gledamo s socialnega vidika, vpliva na to, kako uspešno bo otrok s pomočjo glasbe pridobil notranjo disciplino, usklajenost treh dejavnikov: otroka, staršev in pedagogov (vzgojiteljev/učiteljev). Gre za preplet osebnostnih značilnosti, znanja in veščin. Za uspešen končni rezultat se morajo sinhronizirati otrokova osebnost, osebnost ter znanje in veščine vzgojitelja/učitelja ter osebnost staršev. Čim mlajši je otrok, tem večja je vloga staršev in vzgojiteljev/učiteljev. Zato je pri mlajših otrocih izredno pomemben zgled, ki ga dobijo v svoji bližnji okolici, prav tako pa je zelo pomembno modeliranje zelenega vedenja, da si lahko otrok predstavlja, kaj od njega želimo in zahtevamo. Pri tem moramo znati uspešno manevrirati med doslednostjo in dejstvom, da bi moralo biti učenje za otroka vsaj do devetega leta igra in da je treba tudi glasbeno dejavnost oblikovati tako, da bo za otroka zabavna in ravno prav zahtevna. Pri stopnji zahtevnosti je treba upoštevati otrokove osebnostne značilnosti in jo prilagoditi le-tim, sicer se lahko zgodi, da otrok še pred vstopom v šolo izgubi motivacijo.

Vpliv otrokove osebnosti na vplive glasbe

Ne smemo pozabiti, da so otroci med seboj različni. Kar se tiče poslušanja, lahko rečemo, da lahko z ustrežno glasbo (pri čemer še vedno zaradi svojih strukturnih značilnosti prednjačijo baročna in klasična glasba ter ljudske pesmi), in to predvsem v predšolskem obdobju, ko se glasbeni okus še oblikuje, vplivamo na notranjo disciplino pri slehernem otroku. Če pa se osredotočimo na aktivno ukvarjanje z glasbo, je od otrokove osebnosti odvisno, v kolikšni meri bo s pomočjo glasbene dejavnosti pridobil notranjo disciplino.

Otrokov značaj je pomemben dejavnik pri tem, kako se bo spopadel s tem, da mora sam vaditi, da mora biti natančen in vztrajen, da se je treba potruditi ipd. Predvsem motivacija je ključna pri tem, ali bo pri otroku glasba vplivala na oblikovanje notranjega reda ali ne. Pri tem ne gre zgolj za otrokovo notranjo motivacijo, torej za njegov interes za glasbo in zadovoljstvo ob glasbeni dejavnosti, temveč tudi za motiviranje otroka s strani staršev in vzgojiteljev/učiteljev. Prepričana sem, da lahko z ustreznimi motivacijskimi vzvodi spodbudimo interes za glasbeno aktivnost pri vsakem otroku, le upoštevati moramo njegove potrebe in izhajati iz njegovih interesov. Naj opozorim, da sta na koncu, ne glede na otrokov talent (seveda morajo biti glasbene sposobnosti vsaj povprečne), vložena trud in vztrajnost dolgoročno napovedovalca glasbene uspešnosti.

Vpliv notranje discipline na glasbeno dejavnost

Odnos med notranjo disciplino in glasbo je tudi obraten. Samo tisti, ki so pripravljeni veliko časa posvetiti glasbi, so vztrajni in so pripravljeni vložiti veliko truda, bodo dolgoročno glasbeno uspešni. Odrasli si težko predstavljamo, kako velik zalogaj je za otroka vadba inštrumenta. Vaditi sam, vaditi vsak dan, natančno spremljati kakovost vadbe in ne obupati; vse to so za otroka veliki izzivi. Tukaj so odrasli tisti, ki s pomočjo vzvodov zunanje motivacije pomagajo otroku regulirati njegovo vedenje in ga postopno učijo samoregulacije. Učitelji morajo otroka začutiti, prepoznati njegove značilnosti in preference ter ga znati voditi skozi zahtevne naloge, pred katere ga postavlja vadba inštrumenta. Otroku je treba postavljati zanimive kratkoročne cilje in mu sproti posredovati ustrezne povratne informacije. Predvsem je treba biti pozoren, da otrok ne izgubi motivacije in da dolgoročno pri njem oblikujemo pozitivno izvajalsko samopodobo. Z navajanjem otroka na doslednost pri glasbeni dejavnosti in doslednost pri vadbi starši in predvsem učitelji otroka sčasoma privedejo do točke, ko bo

zunanja disciplina postala notranja. Pri mlajših otrocih mora biti te pomoči več, sčasoma pa je treba otroka naučiti samoregulacije.

Notranja disciplina ali notranja harmonija

Besedna zveza notranja disciplina ima bolj negativno konotacijo in morda bi bilo primerneje govoriti o vplivu glasbe na otrokovo notranjo harmonijo. Ukvarjanje z glasbo človeka notranje harmonizira in s tem posledično vodi k notranji disciplini, saj mu dolgoročno predstavlja ugodje. Po drugi strani pa je notranja disciplina tista, ki posameznika privede do tega, da preseže samega sebe in se posledično notranje harmonizira. Če torej otroka naučimo notranje discipline pri glasbeni dejavnosti, mu s tem omogočimo tudi, da bo sčasoma razvil občutek notranje harmonije, kar mu bo nudilo občutek varnosti in ugodja.

Sklep

Ustrezna glasba je pomemben gradnik človekovega notranjega reda in posledično harmonije. Že poslušanje ustrezne glasbe od prenatalnega obdobja dalje vpliva na vzpostavljanje notranjega reda pri posamezniku, in to ne glede na njegovo osebnost, saj gre za univerzalen vpliv glasbenih vibracij na vse žive organizme. Ti učinki so še posebej izraziti do obdobja mlajšega šolarja. Po drugi strani pa aktivno ukvarjanje z glasbo nadgrajuje možnost samoregulacije človekovega vedenja, saj vadba instrumenta ali glasu zahteva ogromno notranje discipline. S sistematičnim ukvarjanjem z glasbo se otrok nauči, da obstajajo določena pravila, ki jih je treba upoštevati; da je potrebne precej vztrajnosti, da dosežemo napredek, da je treba redno vaditi, če želimo napredovati, in da je treba vložiti svoj čas in energijo, če želimo učinek. Vloga staršev, vzgojiteljev in

učiteljev je pri usvajanju notranje discipline s pomočjo glasbe neprecenljiva, saj so oni tisti, ki uvedejo otroka v glasbeni svet, ga usmerjajo z izborom glasbe in glasbenih dejavnosti, prav tako pa se otrok preko modelnega učenja ter s pomočjo jasnih navodil uči, kako regulirati svoje vedenje. ■

Priporočeno branje

Campbell, Don G. (2004): *Mozart za otroke*. Ljubljana: Tangram.

Campbell, Don G. (2001): *Introduction to the musical brain*. Saint Luis, MO: MMB Music, Inc.

Denac, Olga (1997): *Pomen institucionalne estetske in glasbene vzgoje pri celostnem razvijanju šestletnih otrok (doktorska disertacija)*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko.

Habe, Katarina (2006): *Vpliv glasbe na kognitivno funkcioniranje (doktorska disertacija)*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.

Pesek, Albinca (1997): *Otroci v svetu glasbe: izbrana poglavja iz glasbene psihologije in pedagogike*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sicherl-Kafol, Barbara (2001): *Celostna glasbena vzgoja: srce, um, telo*. Ljubljana: Debora.

Foto: Alenka Veber